KICHIK VA O‘RTA BIZNESDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISHDA BUXGALTERIYA AUTSORSINGINING RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR BILAN UYG‘UNLASHUVI

Otaboyev Abrorbek Jamoliddin o‘g‘li
Urganch RANCH texnologiya universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes (KO‘B) subyektlarida xarajatlarni kamaytirish va optimallashtirish jarayonida buxgalteriya hisobi autsorsingining o‘rni tahlil qilinadi. Kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun autsorsingning mehnat, dasturiy ta’minot, soliq xavflari va boshqaruv xarajatlarini kamaytirishdagi afzalliklari O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyoti va biznes muhiti haqidagi xalqaro va milliy tadqiqotlar asosida yoritiladi. Maqolada, shuningdek, buxgalteriya hisobi autsorsingi bilan raqamli transformatsiyaning o‘zaro bog‘liqligi, mavjud xavf va cheklovlar, hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: buxgalteriya autsorsingi, KO‘B, xarajatlarni optimallashtirish, raqamli texnologiyalar, elektron hisob, fintex, raqamli iqtisodiyot.

Аннотация

В статье рассматривается роль бухгалтерского аутсорсинга в снижении и оптимизации затрат субъектов малого и среднего бизнеса Узбекистана. Анализируются институциональная среда, особенности цифровой экономики Узбекистана и современные тенденции использования аутсорсинга в малом бизнесе. Выделены преимущества, риски и условия успешной реализации аутсорсинговой модели в сочетании с цифровой трансформацией.

Ключевые слова: бухгалтерский аутсорсинг, цифровой учет, МСП, оптимизация затрат, электронный документооборот, финтех.

Abstract

This article examines the role of accounting outsourcing in reducing and optimizing costs for small and medium-sized enterprises (SMEs) in Uzbekistan. The analysis relies on international studies on SME digitalisation and the digital economy, as well as country-specific evidence on Uzbekistan’s rapidly evolving ICT and entrepreneurship ecosystem. The paper identifies key benefits, risks, and prerequisites

for the successful alignment of accounting outsourcing and digital transformation in the SME segment.

Keywords: accounting outsourcing, SMEs, cost optimisation, digital technologies, e-invoicing, fintech, digital economy.

O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik va o‘rta biznes subyektlari iqtisodiy o‘sish, bandlik va hududiy rivojlanishning asosiy drayverlaridan biri hisoblanadi. KO‘B sektorining samarali faoliyati ko‘p jihatdan ularning moliyaviy boshqaruv tizimi, buxgalteriya hisobi sifatiga hamda xarajatlarni oqilona boshqarish darajasiga bog‘liq. Raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes jarayonlari tobora murakkablashib borar ekan, kichik korxonalar uchun ham yuqori sifatli, lekin nisbatan arzon buxgalteriya xizmatlariga talab ortmoqda [3; 10].

Shu nuqtai nazardan, buxgalteriya hisobi autsorsingi – ya’ni buxgalteriya hisobini tashqi ixtisoslashgan tashkilot zimmasiga yuklash – KO‘B uchun xarajatlarni kamaytirish, malakali resurslardan foydalanish va raqamli texnologiyalardan bilvosita foyda olishning muhim mexanizmiga aylanmoqda [6]. Bu jarayon raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashganda, nafaqat ish haqi va infratuzilma xarajatlarini qisqartirish, balki boshqaruv qarorlarining tezligi va aniqligini oshirish imkonini ham beradi [1, p.3–4; 2, p.5–6].

Kichik va o‘rta biznes subyektlari odatda quyidagi toifalardagi doimiy xarajatlarga duch keladi:

- buxgalterlarning oyligi va ijtimoiy ajratmalar;
- ish o‘rni va texnik vositalar (kompyuter, printer, server va h.k.) xarajatlari;
- litsenziyalangan buxgalteriya dasturlarini xarid qilish va yangilash;
- buxgalter kadrlarining uzluksiz malaka oshirish kurslari va sertifikatsiya xarajatlari;
- xatolar va ularning oqibatlari bilan bog‘liq jarimalar va penya to‘lovlari.

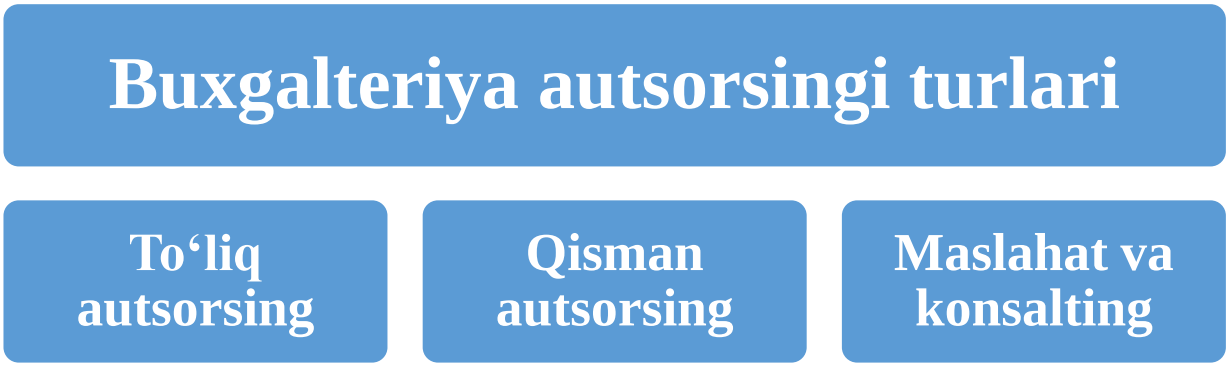
Xalqaro tadqiqotlarda kichik biznes uchun professional hisob va konsalting xizmatlaridan foydalanish korxona samaradorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi ko‘rsatilgan [8]. Masalan, Malayziya ishlab chiqarish sektorida o‘tkazilgan tadqiqot natijalariga ko‘ra, buxgalteriya xizmatlarining sifati va ularning tashqi mutaxassislar tomonidan ko‘rsatilishi KO‘B natijalari bilan ijobiy bog‘liqlikka ega ekani aniqlangan [8].

O‘zbekistonda esa ko‘plab kichik korxonalar moliyaviy jihatdan to‘liq shtatdagi buxgalterni saqlash imkoniyatiga ega emas, biroq soliq va moliyaviy hisobot talablari

yil sayin murakkablashib bormoqda. Bu esa ularni ikki tanlovdan birini qilishga majbur etadi:

1. Yetarli tajribaga ega bo‘lmagan arzon buxgalterni yollash;
2. Yoki autsorsing xizmatidan foydalanib, xizmat uchun to‘lovni ishlangan ish hajmiga mutanosib tarzda amalga oshirish.

Deloitte va boshqa yirik konsalting kompaniyalari hisobotlarida global miqyosda autsorsing va “umumiy xizmatlar” markazlaridan foydalanish xarajatlarni sezilarli darajada kamaytirishi qayd etiladi, ayniqsa biznes jarayonlari raqamlashtirilgan sharoitda [5; 6].

1-rasm. Buxgalteriya autsorsingi turlari

Buxgalteriya autsorsingi deganda korxonaning buxgalteriya hisobini, soliq hisobotini va ayrim hollarda tahliliy funksiyalarini tashqi ixtisoslashgan tashkilotga shartnoma asosida topshirish tushuniladi [10]. Amaliyotda KO‘B uchun uchta asosiy model ko‘proq uchraydi:

1. To‘liq autsorsing – buxgalteriya va soliq hisobi bilan bog‘liq barcha jarayonlar tashqi tashkilotga topshiriladi, korxona ichida buxgalteriya bo‘limi mavjud bo‘lmaydi.

2. Qisman autsorsing – ma’lum bloklar (masalan, ish haqi hisob-kitobi, soliq hisobotlari, MHXS bo‘yicha transformatsiya) tashqi tashkilotga beriladi, qolgan jarayonlar ichki buxgalter tomonidan bajariladi.

3. Maslahat va konsalting modeli – korxona ichida buxgalteriya yuritiladi, lekin autsorsing kompaniyasi tomonidan davriy tekshiruvlar, konsultatsiyalar va hisobotlarni tayyorlashda ko‘mak beriladi.

Raqamli texnologiyalar ushbu modellarni yanada moslashuvchan qiladi: masalan, bulutli dasturlar orqali autsorsing kompaniyasi va korxona bir xil bazada ishlaydi, hujjatlar esa elektron raqamli imzo bilan tasdiqlanadi [9].

2-rasm. Raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashuv: infratuzilma va amaliy mexanizmlar

1. Bulutli buxgalteriya tizimlari

OECD va boshqa xalqaro tashkilotlar tadqiqotlari KO‘B uchun raqamli texnologiyalar, xususan bulutli hisob yuritish tizimlaridan foydalanish tranzaksiya xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishini ko‘rsatadi [1, p.3–4; 21]. Bulutli tizimlar:

- dasturiy ta’minot litsenziyalari, serverlar va texnik xizmat ko‘rsatish xarajatlarini markazlashtiradi;
- mijoz-korxona va autsorsing provayderiga real vaqt rejimida bir xil ma’lumotlar bazasidan foydalanish imkonini beradi;
- masofaviy ish va “home-office” formatini qo‘llab-quvvatlaydi.

Bunday yondashuv KO‘B uchun dasturiy ta’minotga kapital investitsiya zaruratini kamaytirib, xarajatlarni xizmat haqi ko‘rinishidagi operatsion xarajatlarga aylantiradi [1, p.3–5].

2. Elektron hujjat aylanishi va EHF

O‘zbekistonda EHF tizimi, elektron soliq hisobotlari va raqamli imzo infratuzilmasining joriy etilishi buxgalteriya autsorsingining raqamli asosini mustahkamlaydi [2; 5]. Elektron hujjat aylanishi:

- qog‘oz hujjatlar, pochta va arxivlashtirish xarajatlarini kamaytiradi;
- hujjatlarni qidirish va qayta ishlashga ketadigan vaqtni keskin qisqartiradi;
- soliq organlari bilan “onlayn” rejimda ishlash imkonini yaratadi.

OECD ma’lumotlariga ko‘ra, KO‘Blar uchun elektron hisob-faktura va onlayn davlat xizmatlaridan foydalanish raqamli transformatsiyaning “kirish nuqtasi” hisoblanadi [1, p.103–109].

3. Fintex va bank integratsiyasi

UNDPning O‘zbekiston raqamli iqtisodiyoti bo‘yicha tadqiqotida ICT sektori va fintex ekotizimining tez sur’atlar bilan o‘sayotgani, IT Park rezidentlari soni va eksport hajmining jadal oshayotgani qayd etiladi [4, p.9].

Bank ilovalari, onlayn to‘lov tizimlari va fintex platformalarining buxgalteriya tizimlari bilan API orqali integratsiyasi quyidagilarni ta’minlaydi:

- bank ko‘chirmalarini avtomatik import qilish;
- to‘lovlarni avtomatik moslashtirish;
- debitor va kreditor qarzdorlikni real vaqt rejimida nazorat qilish.

Bu esa autsorsing kompaniyasiga ko‘proq tahliliy funksiyalarga e’tibor qaratish, oddiy “data entry” ishlaridan voz kechish imkonini beradi [7; 22].

4. Sun’iy intellekt va tahliliy servislar

SME’lar uchun sun’iy intellektga asoslangan xizmatlar hisob operatsiyalarini tasniflash, anomaliyalarni aniqlash, moliyaviy prognozlar tuzish va soliq risklarini tahlil qilishda qo‘llanilmoqda [16]. AI vositalari buxgalteriya autsorsingi paketiga integratsiya qilinganda, provayderlar oddiy hisob-kitoblardan ko‘ra “raqamli moliyaviy maslahatchi” rolini bajara boshlaydi [12; 16].

O‘zbekiston hukumati “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi orqali iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha kompleks vazifalarni belgilagan [5]. Soliq, bojxona, mehnat, bank sektori va korporativ boshqaruv tizimlaridagi raqamli islohotlar KO‘B uchun ham muhim imkoniyatlar yaratadi.

UNDP tadqiqotiga ko‘ra, 2023 yilda O‘zbekiston ICT sektorining YAIMdagi ulushi 2,1 %ni tashkil etgan bo‘lib, sohada faoliyat yuritayotgan kompaniyalar soni 10 500 dan ortiqni tashkil etadi [4, p.9]. IT Park va boshqa infratuzilmalar KO‘B uchun ham raqamli xizmatlar (bulutli serverlar, SaaS, fintex yechimlar)ni arzonroq narxlarda taqdim etmoqda [4, p.9–10].

Bundan tashqari, BHMS va MHXSga mos ravishda moliyaviy hisobotni yuritish talablari, davlat organlari huzuridagi axborot tizimlari bilan integratsiya zarurati autsorsing xizmatlariga bo‘lgan ehtiyojni kuchaytirmoqda [10; 28].

KO‘B uchun autsorsingning iqtisodiy samaradorligini shartli misolda ko‘rib chiqish mumkin. Faraz qilaylik, kichik korxonada to‘liq stavkali buxgalterning oyligi 8 mln so‘m, ijtimoiy ajratmalar va boshqa xarajatlar (ishga qabul qilish, o‘qitish, texnika) bilan birga oyiga 10–11 mln so‘mlik yuklama beradi. Litsenziyalangan dastur, server, texnik xizmat ko‘rsatish va boshqa xarajatlar yiliga qo‘shimcha 20–25 mln so‘mni tashkil etadi.

Autsorsing modelida esa:

- oyiga, shartnoma hajmiga qarab, masalan 4–6 mln so‘m atrofida xizmat haqi;
- dasturiy ta’minot va texnik xizmat provayder zimmasida;
- malaka oshirish xarajati autsorsing tashkilotiga yuklanadi;
- xatolarni aniqlash va tuzatish mas’uliyati shartnoma asosida autsorsing provayderida bo‘ladi.

Deloitte’ning global autsorsing so‘rovlarida, raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashgan autsorsing yechimlari xarajatlarni o‘rtacha 20–30 % gacha kamaytirgani qayd etiladi [5; 6].

OECD tadqiqotlari esa KO‘B raqamlashtirishga sarmoya kiritganda, tranzaksiya xarajatlarining kamayishi, ma’lumotlarga tezkor kirish va yangi bozor imkoniyatlari hisobiga mahsuldorlik oshishini ko‘rsatadi [1, p.3–5; 2, p.5–6].

Shunday qilib, buxgalteriya hisobi autsorsingini raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish KO‘B uchun nafaqat bevosita xarajatlarni qisqartiradi, balki bilvosita ravishda:

- moliyaviy intizom va shaffoflikni oshiradi;
- kredit reytingi va investorlar ishonchini yaxshilaydi;
- boshqaruv qarorlarini tezlashtiradi.

Autsorsing va raqamli texnologiyalar bir qator xavf va cheklovlarni ham yuzaga keltiradi:

1. **Axborot xavfsizligi va maxfiylik riski.** Raqamli hujumlar, fishing, ma’lumotlar sizib chiqishi KO‘B uchun jiddiy tahdid bo‘lishi mumkin. OECD va boshqa manbalarda KO‘Blarning raqamli xavfsizlikka nisbatan tayyorgarligi ko‘pincha past ekani ta’kidlanadi [1, p.190–207; 2, p.111–116].

2. **Autorsing provayderiga ortiqcha bog‘liqlik.** Hisob tizimi va ma’lumotlar bazasi to‘liq autsorsing kompaniyasi platformasida bo‘lsa, shartnoma tugaganda ma’lumotlarni ko‘chirish bilan bog‘liq muammolar paydo bo‘lishi mumkin.

3. **Mahalliy kadrlar malakasining pasayishi riski.** Korxonada ichki buxgalteriya kadrlarini saqlamaslik ularning malakasini pasaytirishi yoki bozorni tark etishiga olib kelishi mumkin.

4. **Qonunchilikdagi tez-tez o‘zgarishlar.** Soliq va buxgalteriya me’yorlarining tez-tez yangilanib turishi autsorsing provayderidan doimiy moslashuv va malaka oshirishni talab qiladi [11; 28].

Bu xavflarni kamaytirish uchun:

- autsorsing shartnomasida ma’lumotlar egasi, ularni zaxiralash, migratsiya va yo‘q qilish tartibi aniq belgilanishi;
- provayderning axborot xavfsizligi sertifikatlari (masalan, ISO/IEC 27001) va ichki nazorat tizimlari talab etilishi;
- KO‘B rahbariyati tomonidan kamida asosiy ko‘rsatkichlar va nazorat nuqtalarini tushunuvchi mas’ul shaxs saqlanishi;
- davlat darajasida autsorsing xizmatlari bozorida litsenziyalash va reyting tizimlari joriy etilishi maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, kichik va o‘rta biznesda xarajatlarni optimallashtirish, ayniqsa boshqaruv va moliyaviy hisob xarajatlarini kamaytirish O‘zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Buxgalteriya hisobi autsorsingi raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashganda:

- buxgalteriya va soliq hisobi xarajatlarini qisqartiradi;
- axborotga tezkor kirish, real vaqt rejimidagi tahlil va monitoringni ta’minlaydi;
- moliyaviy shaffoflikni oshiradi va investorlar ishonchini mustahkamlaydi [1, p.3–5; 2, p.5–6; 4, p.9];
- KO‘Bning raqamli iqtisodiyotga integratsiyasini tezlashtiradi.

Tadqiqotchining “O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznesda xarajatlarni optimallashtirishda buxgalteriya hisobi autsorsingidan foydalanish” mavzusidagi ilmiy ishiga mos ravishda quyidagi yo‘nalishlarda chuqur tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiq:

1. O‘zbekistondagi KO‘Blar kesimida autsorsingdan foydalanish darajasi va uning aniq foizli tejamkorlik effekti bo‘yicha empirik tadqiqotlar.

2. Autsorsing provayderlari uchun raqamli infratuzilma talablarini (axborot xavfsizligi, integratsiya imkoniyatlari, MHXSga mos dasturiy ta’minot) normativ-huquqiy jihatdan mustahkamlash.

3. Hududlar kesimida KO‘Bning raqamlashtirish darajasi va autsorsing xizmatlariga talab o‘rtasidagi bog‘liqlikni baholash.

4. Kichik biznes uchun “raqamli buxgalteriya markazlari” yoki klasterlari konsepsiyasini ishlab chiqish va pilot loyihalar orqali sinovdan o‘tkazish.

Shu tariqa, raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashgan buxgalteriya autsorsingi O‘zbekistonda KO‘Bning xarajatlarini kamaytirish, raqobatbardoshligini oshirish va raqamli iqtisodiyotga moslashuvini ta’minlashda strategik ahamiyatga ega yo‘nalish sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. OECD. *The Digital Transformation of SMEs: Policy Highlights*. OECD, 2021. (Policy note, 12 bet). https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/support-materials/2021/02/the-digital-transformation-of-smes_ec3163f5/Digital-Transformation-of-SMEs-policy-highlights-en.pdf

2. OECD. *SME Digitalisation to “Build Back Better”*. OECD SME and Entrepreneurship Papers, 2021. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/12/sme-digitalisation-to-build-back-better_c52afe21/50193089-en.pdf

3. OECD. *OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2021: Policy Highlights*. OECD Publishing, 2021. DOI: https://doi.org/10.1787/97a5bbfe-en https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/support-materials/2021/06/oecd-sme-and-entrepreneurship-outlook-2021_c4d635de/smeeo-2021-ph-en.pdf

4. UNDP. *Digital Economy of Uzbekistan*. UNDP, 2025. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-05/uz_digital-economy-study_eng.pdf

5. Deloitte. *2025 Global Business Services (GBS) Survey*. Deloitte, 2025. https://www2.deloitte.com/us/en/services/consulting/services/shared-services-survey.html

6. Deloitte. *2023 Global Shared Services and Outsourcing Survey* (press release and report). https://www2.deloitte.com/ and https://www.prnewswire.com/ news-releases/deloittes-global-shared-services-and-outsourcing-survey-2023-301906515.html

7. EU–CAI. *Private Sector Digitalisation in Central Asia*. 2023. https://eu-cai.org/wp-content/uploads/2023/12/DigitalisationCentralAsia.pdf

8. Husin, M.A. et al. “The Role of Accounting Services and Impact on SMEs Performance.” *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2014. (ScienceDirect).

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814019636/pdf?md5=ff9c8a733a3c7498f0075f4f8ae74963&pid=1-s2.0-S1877042814019636-main.pdf

9. Yilmaz, R. "Role of Technology in Accounting and E-accounting." ResearchGate, 2016. https://www.researchgate.net/publication/275544290_Role_of_Technology_in_Accounting_and_E-accounting

10. UNCTAD. *Accounting and Financial Reporting by Small and Medium-sized Enterprises*. UNCTAD, 2013. https://unctad.org/system/files/official-document/diaeed2013d5_en.pdf